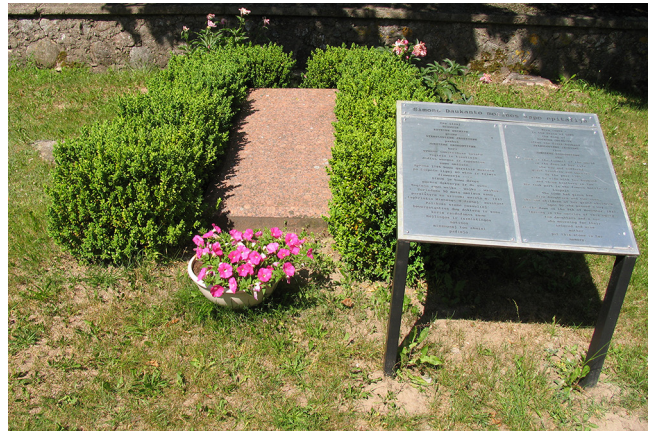

Kotryna Odinaitė-Daukantienė (Jaušienė)

Apie Simono Daukanto motiną Kotryną (Kris-
tiną / Kotrynę) Daukantienę (1757–1847), kurios
mergautinė pavardė buvo Odinaitė, o jai gyvenant
su pirmuoju vyru – Jaušienė, daug žinių nėra išlikę.
Iškalbingiausias ir svarbiausias šios moters gyveni-
mo faktus liudijantis tekstas yra iškaltas ant pailgos,
keturkampės, rausvos granitinės, 80 x 186 x 17 cm
dydžio antkapinės plokštės¹, kuri guli jos amžinojo
poilsio vietoje Lenkimų šv. Onos bažnyčios švento-
riuje. Šią plokštę užsakė jos sūnus Simonas. Ji buvo
kaldinama Petrapilyje, vėliau atgabenta į Liepoją, o
iš ten ją parvežė į Lenkumus. Granite iškaltą epitafi-
ją parašė S. Daukantas. Pasak kalbininko Giedriaus
Subačiaus, anksčiau iššifruotuose ir paskelbtuose
jos tekstuose yra netikslumų. „Dabartinė rašyba
tekstas galėtų būti perrašytas taip: „Čia ilsa Dievuje
užsnūdusi Kotrynė Odinaitė, pirma Stanislovienė
Jaušienė, paskui Jurgienė Daukantienė, kuri gyveno
sumišimuose svieto, regėjo ir kentėjo didžius vargus ir
rūpesnius savo amžiuje, metuose 1795 buvo garsioje
mūšoje po Liepoja lygiai su vyru ir trimis dieveriais².
Dievs jai buvo davęs penkias dukteris ir du sūnu. Re-
gėjo savo vaikų vaikus. Turėdama 90 metų amžiaus
savo persiskyrė su šiuomi svietu 1847 m. lapkriščio
mėnesies 9 dienoje auštant. Palikusi šiame pasaulyje
bevargstančius dvi dukteri ir sūnų, kurie raudoda-
mis savo meilingos ir išmintingos motinos minavonei
tą akmenį padėjo.“³ Ten pat G. Subačius pateikia ir
originalų epitafijos tekstą, kurį jam padėjo iššifruoti
kolegės Roma Bončkutė ir Vida Girininkienė.

Antanas Burba knygoje „Medega S. Daukanto
bijografijai“ (parengė Mečislovas Davainis -Silves-
traitis, išspausdinta 1898 Shenandoah, Pa.) pateik-
ta tokia informacija apie šios plokštės atsiradimą:
„Simanas nebuvo prie motinos smerties. Parvažiavo
iš Peterburgo į Kalvius tik pavasarije po jos smer-
ties. Didelei motinos gailėjosi. Kalviuose pabuvo
nedėlią, paskui akmenį parsiumtė. Pirmiausiai par-

Kotrynos Odinaitės-Daukantienės (Jaušienės) kapas Len-
kimų šv. Onos bažnyčios (Skuodo r.) šventoriuje. Nuotrau-
ka iš RKIC archyvo

siuntė gromatą, kad iš Liepojaus akmenį motinos
kapui paimtų. Parvežė vasarą ant szventos Onos.
Bevežant nauji ratai sudilo. Tas akmuo buvo kal-
džtas Peterburge ir kasztavo Simanui 103 rublius;
persiuntimas kasztavęs 5 rublius. Isz Liepojaus par-
vežė Jurgis Pruszinskis ir Aleksandra Siausys ant pat
miszparų szv. Onos. Trys arkliai dvi dieni vežė. Tas
akmuo nėra labai sunkus, nes 8 vyrai lengvai valiojo
įkelti į vežimą. Paraszą ant akmenio pats Simanas
parengė, jį ir szziandien gali matyti. Vienok prie pa-
statymo ir paszventinimo akmens pats Simanas ne-
pribuvo. Akmenį paszventino kun. Gezdanskis.“⁴

Kotrynos tėvas buvo Odinas, o mama – Odi-
nienė Lopacinska / Lopačinska, gyvenusi apytikriai
tarp 1691 ir 1751 metų.

Yra pagrindo manyti, kad pirmasis Kotrynos
Daukantienės vyras buvo iš bajorų kilęs Stanislovas
Jaušius (1727–1787/1791). E. Meilus straipsnyje
„Apie Daukantų giminę“, rašo, kad jam nepavyko
rasti dokumentų, liudijančių, kur ir kada Kotryna
Odinaitė-Daukantienė (Jaušienė) abu kartus nute-
kėjo, ir pažymi, jog „Sprendžiant iš antkapinio už-
rašo, Simonas buvo jos pirmasis vaikas. Tad galima
manyti, jog antrą sykį ji ištekėjo apie 1791–1793 m.

Pati Kotryna Odinaite, greičiausiai, bus kilusi ne iš Lenkimų apylinkių, nes XVII–XVIII a. inventoriuose žmonių tokia pavardė neaptikta. Jų yra Ylakių bei Truikinių-Aleksandrijos apylinkėse. Asmenų tokia pavardė, kaip jos pirmasis vyras, Skuodo grafystės inventoriuose surasti nepavyko. Tik 1775 m. Žemaitijos bajorų sąraše minimi Jaušiai Šukės bajorkaimyje prie Darbėnų ir Mančių bajorkaimyje prie Grūšlaukės. 1760 m. bajoras Kazimieras Jaušius iš Mėmaičių bajorkaimio prie Grūšlaukės ir 1762 m. bajoras Pranciškus Jaušius iš Salantų parapijos Pieraičių (Pieraycie) kaimo minimi kaip liudininkai vestuvėse Lenkimų bažnyčioje. Tad ir Stanislovas Jaušius greičiausiai buvo mėlyno kraujo, kilęs iš tų apylinkių, ten atsivedęs žmoną Kotryną Odinaite, kuri po pirmojo vyro mirties antrą kartą nutekėjo už Jurgio Daukanto į netolimas Lenkimų apylinkes.⁵ Na o Jurgis Daukantas (1759–? 1812 / 1818), pasak šio autoriaus, galėjo būti kilęs iš Žemaitijoje XVI–XVIII a. garsios Daukantų giminės. Jis su Kotryna susituokė apie 1792 m.

To paties straipsnio 14-ajame puslapyje E. Meilus rašo: „Neaiški ir Kotrynos Odinaitės giminystė su Lopacinskiais. Jau A. Janulaitis bei Vaclovas Biržiška rašė, kad Simoną globojo ir rėmė buvęs Lenkimų, o nuo XIX a. pradžios Truikinių-Aleksandrijos bažnyčios altarista, giminaitis Simonas Lopacinskis. Kad tai buvo dėdė iš motinos pusės, remdamasis 1814/15 m. mokiniių registracijos knyga, nurodo Vytautas Merkys. Bet tada iškyla pavardės klausimas – ar Odinaite, ar Lopacinskaitė? Dar daugiau neaiškumo sukelia 1812 m. gegužės 3 d. Jurgio Daukanto mirties metrikai, kuriuose rašoma, jog mirė 54 m. ir buvo vedęs Kotryną iš Lopacinskių (Catharinae de Lopacinska). Tokiam pavardžių neatitikimui paaiškinti galimi du variantai:

1. po 1805 m. Jurgis Daukantas išsiskyrė su Kotryna Odinaite ir vedė Kotryną Lopacinskaitę. Tačiau, turint galvoj tų laikų papročius, šiuo variantu sunku patikėti.

2. Kotrynos Odinaitės motina pirmą kartą buvo ištekėjusi už Lopacinskio ir susilaukė sūnaus Simono, o antrą kartą ištekėjo už Odino ir susilaukė dukters Kotrynos. Kad antrasis variantas įtikinamesnis, rodo 1814 m. gruodžio 30 d. Simono Lopacinskio mirties metrikai, kuriuose rašoma, jog jis mirė, turėdamas 69 m. Vadinasi, gimė 1745 m. Remiantis įvairiais duomenimis, Kotryna gimė apie 1757–1766 m., todėl Simonas Lopacinskis pagal amžių galėtų tikti jai į vyresnius brolius. O Jurgio Daukanto mirties

metrikuose Lopacinskaitė galėjo būti įrašyta todėl, kad Lenkimų bažnyčios kunigas žinojo, jog netolimos Truikinių bažnyčios altaristos sesuo yra jo parapijietė Kotryna Daukantienė. Beje, kaip jau minėta, pagal XVII ir XVIII a. inventorius Odinais ir kilę iš Truikinių apylinkių, tad gal ir kunigas Lopacinskis senatvėje sugrįžo į gimtąsias vietas [...].“

Kotrynos ir Jurgio Daukantų sūnus Simonas (1793–1864) buvo vyriausias vaikas šeimoje. Toks vardas jam, tikriausiai suteiktas todėl, kad gimė apaštalo Simono dieną – spalio 28-ąją.

Antras vaikas K. ir J. Daukantų šeimoje buvo apie 1795-uosius gimusi ir anksti (1799 m. rugpjūčio 7d.) mirusi dukra Anastazija, kurią, kaip ir kitus jos artimuosius, palaidojo Lenkimų miestelio kapinėse.

Tėvus nukaršo, jų ūkį paveldėjo 1797 m. lapkričio 6 d. gimusi Ona Daukantaitė. Ji apie 1815-uosius susituokė su Juozapu Prušinskiu (1777–?), mirė 1847-aisiais, t. y. būdama vos 50-ies.

1799 m. lapkričio 30 d. K. ir J. Daukantų šeimoje gimė dar viena duktė. Tėvai jai davė kiek anksčiau tais pačiais metais mirusios dukters Anastazijos (1799–1880) vardą. Krikšto tėvai buvo Lenkimų bažnyčios altaristas Simonas Lopacinskis ir Magdalena Numgaudenė iš tos pačios Lenkimų parapijos dabar jau išnykusio Jazdučių kaimo. Likimas šiai Anastzijai buvo palankus – ji 1829 m. ištekėjo⁶ už Aleksandrijos parapijos Kivylių kaime gyvenusio Kazimiero Stanislovo Kaunackio (1791–1853) ir pradėjo garbingą Kaunackių giminės šaką, pagarsėjusią savo mokslo žmonėmis, gydytojais ir kt.

S. Daukantas, kai iš Peterburgo sugrįžo gyventi į Lietuvą, lankėsi Kaunackių sodyboje Kivyliuose, buvo čia trumpam apsistojęs ir sesers šeimai patikėjęs saugoti didžiąją dalį savo bibliotekos bei kai kuriuos kitus savo daiktus. 2010 m. šią sodybą įsigijo, ją naujam gyvenimui prikelia Kaunackių giminės istorijos tyrinėtojas, žurnalistas, tautodailininkas Juozas Vyšniauskas ir jo žmona Liuda.

1802 m. gegužės 12 d. (pagal naująjį kalendorių) Kotryna ir Jurgis Daukantai susilaukė dar vienos dukters – Kotrynos, kuri gyveno vos kelis mėnesius (mirė 1802 m. rugpjūčio 28 d.)⁶.

J. Vyšniauskas ir Vsevolodas Cvetkovas knygoje „Vargo pelės ainiai“ pateikia tokį išrašą iš Lenkimų šv. Onos bažnyčios gimimo metrikų knygos: „1802 Dievo metais, balandžio 30, aš, Jurgis Marcinkevičius,

*Lenkimų vikaras, Kotrynos vardu pakrikštijau kūdikį, gimusį šiandien teisėtiems sutuoktiniais – tėvui Jurgiui Daukantui, motinai Kotrynai Odinaitei iš Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo. Krikšto tėvais buvo Dovydas Gikaras ir Rozalija Narvydienė iš Kalvių kaimo*⁷.

1804 m. sausio 4 d. gimė dar viena kūdikystėje mirusi K. ir J. Daukantų dukra – Kostancija. Knygoje „Vargo pelės ainiai“ pateiktas ir šios mergaitės krikšto išrašas: „1804 Dievo metais, sausio 4, aš, Jurgis Marcinkevičius, Lenkimų vikaras, Kostancijos vardu pakrikštijau kūdikį, šiandien gimusį teisėtiems sutuoktiniais – tėvui Jurgiui Daukantui, motinai Kotrynai Odinaitei iš Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo. Krikšto tėvais buvo Izidorius Daukantas ir Rozalija Litvinienė, visi iš ten pat.“⁸ Mergytė išgyveno vos savaitę – mirė sausio 23-ąją.

Jauniausias K. ir J. Daukantų šeimoje buvo sūnus Aleksandras (1805–1841), kuris Vilniaus medicinos Chirurgijos akademijoje baigė aukštuosius medicinos mokslus, dirbo gydytoju, bet, susirgęs ir dėl patiriamo psichologinio spaudimo, tardymo, Ukrainos Chersono mieste nutraukė savo gyvenimą.

Taigi, iš viso Kotryna Odinaitė-Daukantiene (Jaušienė) pagimdė 7 vaikus. Dvi mergaitės mirė kūdikystėje, trečioji – būdama ketverių metų amžiaus.

Kai mirė K. Daukantiene vyras ir vaikų tėvas Jurgis Daukantas, vyriausiajam sūnui Simonui buvo vos 19, Onai – 15, Anastazijai – 13, Aleksandrui – 7 metai. Tikėtina, kad tuo laikotarpiu Daukantų ūkis dar buvo gana stiprus, ekonomiškai pajėgus, nes našle likusi moteris viena, tikėtina, padedama artimiesiems, sugebėjo užauginti vaikus, du sūnus išleisti į mokslus.

Apie Kotrynos išsilavinimą nieko nežinoma, bet, tikėtina, kad ji nebuvo beraštė – jei anuo metu buvusių, XV a. Lietuvoje pradėjusių veikti parapiinių mokyklų nelankė, tai bent jau namuose ji turėjo būti mokoma. Nežinoma ir koks buvo K. Daukantiene dukterų išsilavinimas, bet, reikia manyti, kad mokslo ir jos buvo ragavusios. Tam jas turėjo skatinti ne tik tėvai, bet ir K. ir J. Daukantų šeimai daug kuo padėję jau minėtas Lenkimų altaristas Simonas Lopacinskis (1745–1814). Jis S. Daukantą Lenkimų šv. Onos bažnytelėje pakrikštijo ir finansiškai

rėmė jo mokslo metais, tikėtina, kad ir testamentu lėšų paliko. S. Daukantas jį vadino geradariu.

K. Daukantiene mirė būdama 90 metų amžiaus tame pačiame Kalvių kaime, kur ir gyveno. Nėra atsitiktinumas, kad ją palaidojo itin garbingoje vietoje – Lenkimų šv. bažnyčios šventoriuje. Tikriausiai taip pasielgta todėl, kad ji buvo 1795 m. sukilimo dalyvė, parapijoje gerbiama moteris ir Simono Daukanto motina. Bronius Kviklys⁹ rašo, kad Simonas buvo nupirkęs Lenkimų bažnyčiai paveikslus „Švč. Mergelės Marijos apreiškimas“, „Angelo apreiškimas“ ir „Šv. Jurgis“, bei apmokėjęs išlaidas, susijusias su galinio (centrinio) altoriaus papuošimu. Paminėti paveiksai iki šiol puošia Lenkimų Šv. Onos bažnyčią, XVIII a. ant drobės aliejumi sukurtas paveikslas „Švč. Mergelės Marijos apreiškimas“ 1993 m. sausio 18 d. įrašytas į Lietuvos kultūros vertybių registrą (unikalus kodas – 10031). Tą pačią dieną į šį registrą įrašytas ir Kotrynos Daukantiene kapas (unikalus objekto kodas – 11169)¹⁰.

IŠNAŠOS:

¹ Kalbininkas Giedrius Subačius straipsnyje „Simono Daukanto rašytų epitafijų Simonui Lopacinskiui ir Kotrynei Daukantienei ortografija ir datavimas“ („Senoji Lietuvos literatūra, 55, 2023, p. 137) rašo, kad Povilas Šverebas išmatavo antkapinę granito plokštę [...]: 186 cm × 86,5 cm (viršus) ir 86 cm (apačia). Plokštės storis 15 cm. Antkapis dar turi 6 cm pločio nusklembtą apvadą, tarsi rėmą. Nusklembimo gylis – 2 cm.

² Dieveris – vyro brolis.

³ Giedrius Subačius, „Simono Daukanto [...], p. 144.

⁴ Medega S. Daukanto biografijai [parengė Mečislovas Davainis-Silvestraitis], Shenandoah, Pa., 1898. Perspausdinta: „Simonas Daukantas“: *Lietuvos Atgimimo istorijos studijos*, 1993, t. 5, p. 253–255.

⁵ Elmantas Meilus, „Apie Daukantų giminę“, *Lietuvos atgimimo istorijos studijos*, 5, Vilnius, 1993, p. 8–49.

⁶ Juozas Vyšniauskas, *Vargo pelės ainiai*, Klaipėda, 2018, p. 37.

⁷ *Ten pat*, p. 33.

⁸ *Ten pat*.

⁹ Bronius Kviklys, „Lenkimai. Šv. Onos bažnyčia“, *Lietuvos bažnyčios. I. Telšių vyskupija / Churches of Lithuania*, 1980, Čikaga, p. 206.

¹⁰ *Kultūros vertybių registras*: [https://kvr.kpd.lt/#/\(žr.2025-09-10\)](https://kvr.kpd.lt/#/(žr.2025-09-10)).